

Teknoloji, teknolojik gelişimler ve teknoloji kullanımı üzerine denemeler (1)

Teknolojik gelişme karşısında hesaplama bile yapmadan onu kabul etmek durumuna mahkum olmuşsanız bireysel -dolayısıyla toplumsal karşı duruşlar, olanaksız hale gelmeyecek mi?

Akın Atauz

07/12/2019

Özgür bir birey olarak sabah uyandığımızda, kentsel yaşamın sabahına daha ilk adımımızı attığımızda, kent toplumuyla kentin canlı-cansız ekolojik öğeleriyle karşılaştığımızda, kuşkusuz çeşitli teknolojileri kullanıyor olacağız. Teknolojik bilgiler ve araçlar olmadan hemen hemen hiçbir şey yapamayız, hatta düşüneyiz bile. Teknolojileri kullanmak zorundayız. Burada, karar verecek bir durum yok: Teknolojiye ihtiyacımız var ve bu nedenle, teknolojiler durmaksızın geliyor. Ama hangi teknolojiyi, hangi düzeyde kullanmak gerekir? Belki buna karar verebiliriz. Aslında bu konuyu biraz sorun edersek, yani üzerinde düşünürsek ve belki bazı durumlarda biraz titizlenerek teknoloji kullanımı konusuna dikkat edersek, bu bile iyi bir başlangıç olabilir. Ancak hemen şunu belirtmeliyim ki, evdeki ve özellikle iş yerindeki sabit telefonun bile, özel yaşamıma ve kişiliğime oldukça güçlü bir saldırı olduğunu düşünen, özel otomobili, hatta ehliyeti bile olmayan, ancak masa üstü ve diz üstü bilgisayar kullanan biri olarak, benim böyle bir yazıyı yazabilmem, bazı zorluklar içeriyor. Hatta komik bile olabilir.

Seçme hakkı ve zgrlğ

Yazacaklarımın “olanaksız”, “saçma” hatta “ağ dışı” sayılabilecek kadar tuhaf karşılanabileceğini de biliyorum. Ancak, sadece ve çok seyrek olarak sabit bir telefon kullanarak kent yaşamımı sürdürüyorum ve bunun akıllı bir telefon kullanarak yaşamaya göre, çok daha sağlıklı ve zgr bir yaşam tarzı olduğunu düşünüyorum. Toplumsal baskıların ve devlet, daha da saçması sermaye tarafından yöneltilen otoriter buyrukların ve toplumsal bir norm haline getirilen oğunluku peşin fikirlerin yarattığı zararlar ve ayrımcılıklar bir yana bırakılabilirse, birey olarak kullanmak istediğim teknolojik düzeyin, kendi zgrlğmle ve seçme hakkımla ilgili bir konu olduğuna inanıyorum ve bunu (bazı glklerine rağmen) kent yaşamında savunuyorum.

Teknoloji kullanımındaki duyarlığın,

- Devletin birey üzerindeki denetim baskısını ve denetleyebilme isteğini frenleyebileceği,
- Rekabetçi pazar yapısının tüketim kışkırtıcılığının biraz etkisizleştirebileceği,
- İleri teknoloji kullanmanın, her durumda kolaylık ve konfor sağlayacağından kuşku duymamanın (bu nedenle almaşıkların dikkate bile alınması gerekmediğinin) ideolojik bir kurgu olduğu,
- Ekolojik (kent ve kırsal) dengeler üzerindeki baskının, biraz hafifletebileceği,
- İnsanlar arasındaki (yüz yüze ve doğal) etkileşimin artırılabilmesi, teknoloji kullanılarak yaratılmış olan hegemonya ve tahakkümün, en azından bazı yabancılaşmaların, azaltılabileceği ve insani ilişki kalitesini artırabileceği,

gibi bazı varsayımlar çerçevesinde, bir tartışma yaratmaya çalışacağım. Elbette bu varsayımları geçersiz ya da “aşırı hayalci” veya “imkansız” ve bu nedenlerle kabul edilemez bulmak da, mümkün...

Devlet otoritesinin müdahale düzenekleri

Kentte (ya da kırsal) herkesin, kendisi için uygun (appropriate) teknolojilerin neler olduğuna karar verebileceğini ve yaşamını buna göre düzenleyebileceğini, en azından bunu talep etme hakkının bulunduğunu düşünüyorum. Elbette asıl sorunun, teknolojik

gelişmeler nedeniyle merkezi bir devlet otoritesinin, bütün topluma, yaşamın her anına ve giderek en mahrem katmanlarına kadar her şeye müdahale edebilecek düzenekleri kurmasında olduğunu görüyorum. Özellikle **Çin**'in geliştirdiği telefon teknolojisi ve toplumsal denetim, izleme ve baskı konusundaki haberleri, herkesin okuduğunu ve bildiğini sanıyorum. Ama Çin Devleti'nin uygulamaları kadar açık bir biçimde duyurulmuş olmasa bile, merkezi izleme ve denetim politikalarının nasıl bütün toplumların bütün bireylerinin yaşamına, dolayısıyla doğaya ve ekolojiye müdahale olanaklarına yol açmakta olduğunu, nasıl bir yıkım getirdiğini, sanırım herkes kendi ülkesinde, kendi kentsel yaşamında ve özel yaşamında deneyimliyordu.

Teknoloji ve kullanacağımız teknolojiler konusunda bireyin, toplumun ve doğanın, evrenin ekolojik dengelerinin korunmasının önemli olduğunu düşünerek, seçme özgürlüklerini yeniden gözden geçirmesinin gerekli olduğu kanısındayım. Teknolojik seçimleri, çoğu kez hiç düşünmeden ve tartmadan, ilk göz alıcı konfor vaadi nedeniyle, kolayca yapıyoruz. Oysa o teknolojiyi kullanmaya ihtiyacımız var mı gerçekten? Daha düşük bir teknolojiyle de yaşamı sürdürmeyi, daha ekolojik ve bireysel nedenlerle, yeğleyebilir miyiz? Eğer ileri teknolojiyi mutlaka kullanmak gerekiyorsa, hangi düzeyde ve hangi sıklıkla kullanabiliriz?

Neredeyse, **Jules Verne** romanlarını çocukken okuyan ilk kuşaktan beri, teknolojik gelişmeler konusunda ideolojik bir koşullanma ile büyüyor bütün çocuklar. Ancak şu temel soru da, her zaman soruldu: Teknoloji ile ilişkimde, teknolojiyi ne kadar ben kullanıyorum ve kullanılan teknolojinin gelişmesi, toplumsallaşması, kamusal bir denetim aracına dönüşmesi ve bir norm olması durumuna doğru olan bütün gelişmeler gerçekleştikçe, teknoloji beni ne kadar kullanıyor? Özetle, ben mi teknolojiyi kullanmalıyım, yoksa teknoloji mi beni kullanacak?

Yukarıdaki sorunun “hileli” bir biçimde formüle edilmiş olduğunu saklayacak değilim. İlk defa ateşi kullanan toplumu ya da taşın kenarını yontarak keskinleştirdikten sonra balta yapanı gördükten sonra, siz nasıl işlerinizi eski teknolojilerle yapmaya devam edebilirsiniz ki? İlerleyen teknolojiler, adım adım, sizi kendisine mecbur eder. Kural bu. Evet. Ancak teknolojik gelişme hızı, bireyin ve toplumun, bu teknolojilerin kazanımları ve zararları hakkındaki hesaplamaları yapabilme hızını çok aşmışsa; öyle ki teknolojik gelişme karşısında hesaplama bile yapmadan onu kabul etmek durumuna mahkum olmuşsanız (bugün olduğu gibi), bireysel (dolayısıyla toplumsal) karşı duruşlar, olanaksız hale gelmeyecek midir?

Toplumsal edilgenlik

Birey ve seçeceği teknolojik düzey ya da daha güç olanı, toplum ve teknoloji seçimleri, hatta daha da güç olanı, devletin veya sermayenin merkezi yönetilen otoritesinin sizi bazı teknolojileri kullanmak zorunda bırakması. Böylece bizi (ve toplumu) denetleyebilmek için bu merkezi olarak stoklanmış ve sınıflandırılmış bilgiyi, sahip olduğu teknoloji tekelleri aracılığıyla veya ideolojik özendirmelerle, daha da kötüsü gönüllü ve düşünülmeden kabul edilmiş bir toplumsal edilgenliğin norm olması nedeniyle, (örtük bir) zorla kullanıyorsa, özgür “**teknoloji kullanımı seçimi**” terimi, hafifsenecek naif bir kavram değil midir?

Teknoloji geliştirmenin (kullanmanın değil) en uzağındaki ülkelerde bile, teknolojik ilerlemelerle ilgili tartışılan tek sorun, teknolojiyi kullanmanın parasal maliyetlerle (bazen de, Türkiye’de, S 400’lerde olduğu gibi, politik-ideolojik propaganda ve iktidar gücü ile) ilgili. Ama ekolojik maliyetler, toplumsal maliyetler, bireysel maliyetler üzerinde, ya hiç tartışılmıyor, ya da tartışmaların soluğu çok cılız.

Gelecek yazıda, bu konudaki tartışmayı biraz daha geliştirmeye çalışacağım. **Üçüncü yazıda** ise, biraz daha küçük ölçekte (kent) ve genellikle akıllı telefonlar (aslında buradaki “telefon” sözcüğü, o teknolojik aygıtın kimliğini açıklamakta artık çok yetersiz kalmış bulunuyor) teknolojisi çerçevesinde, ne tür durumların gelişmekte olduğunu anlamaya çalışarak, tartışmayı sonlandıracağız.

Akın Atauz